

Профсоюзуудай соведтэ

ТЭСЭХЭ АРГАМНАЙ НАЛАА

Энээниие Россин Федерациин регионуудтай үнгэргэгдэһэн селекторнэ зүблөөн дээрэ Россин бээ даһан профсоюзуудай федерациин түрүүлэгшэ М. В. Шмаковой элдхэл үшөө дахин гэршэлбэ.

1994 оной декабрь харын байдалтай сасуулахда, үнгэрһэн юһэн харын хугасаада үргэн хэрэглэмжын эд бараанай сэн 205 процентээр, промышленна продукциин сэн 251 процентээр дээшэлэ. Промышленностие наһан хандаргаха, хүн зоной хүдэлжэ олоһон одзо оршые дараха - эдэ тон буруу аргуудуудууд сэнгүүдэй ургалгыг зогсоохо хэдэлгэ хэгдэнэ гэжэ М. В. Шмаков тэмдэглээ.

Россие бүхыдэнэ абажа харабал, 5-дахы хүн бүхэн болзор соогоо салингаа абанагүй. Октябрь харын эхинэй байдалаар, түлэгдөөгүй салин хүлэнэй хэмжээн 10 триллион түхэригтэ хүрбэ. Мүнгэгүйһөө боложо, 8,5 мянган предприти ажалшадтаа салингынь огто түлэнгүй. Эдэ предпритинуудай хэдэн арбаад мянган хүдэлмэришэд яахашье мүрөө оложо яданхай.

Ажалгүйдэлгын хэмжээн дээшэлэ. 12 миллион хүн гэхэ гү, али ажал хэхэ аргатай хүн зоной 15 процентнь мүнөө үедэ ажалгүй.

Дээдэ хүтэлбэрилэгшэдэй хүн зонойнгоо эрхэнүүдтэ, эрилтэнүүдтэй иимэ харюусалгагүйгоор хандалгаһаа хүнүүдэй хороо бусалханы гайхалгүй. Байгша оной эхинһээ 3847 предпритиин хүдэлмэришэд буһалгаалаа. Хороо бусалһан зоной тоо улам олошорно, эршэдэнэ, хурсадана.

Эдэ бүгэдые хараада абан, эб нэгэн, мүн гуримтай байха ёһотойбди гэжэ профсоюзууд тоолоно. Тиин энээнэй тула хүдэлмэришэдэй тала баримталһан хэлсээнүүдые хаа хаанагүй баталха, бүхэроссин эрилтэнүүдые табижа, буруушаһан акцинуудые эдэбхитэйгээр үнгэргэхэ, болохоо байгаа һунгалтада эдэбхитэйгээр хабаадаха шуухаа гэжэ тэдэ тоолоно.

1995 оной ноябриин 30 болотор предпритинуудта түрэнэй үри түлэхыень, мүн предпритинуудай өөһэдүнгоо сөдтө салин хүлэнэй мүнгэ ноосалхыень болуулан тогтоолой хүсыень бууруулахэ гэдэн эрилтэнүүдые ФНПР-эй түрүүлэгшэ М. В. Шмаков Россин Федерациин Правительствата табья.

Дээдэ хүтэлбэрилэгшэ арад зонойнгоо эрилтэнүүдтэ анхаралаа хандуулахынь, профсоюзуудтай хэлсээнүүдые баталхынь, мүн урдань даажэ

абанан уялгануудаа дүүргэхынь тула бүхэроссин удха шанартай хамтын хэмжээ абаха ёһотойбди гэжэ профсоюзууд тоолоно. Тиин ФНПР-эй генеральна соведэй исполком 1995 оной ноябриин 30-да бүхэроссин акци үнгэргэхэ гэжэ тогтообо. Пикет, митинг, суглаан, ажалаа саг зуура зогсоолго - олон янзаар акци үнгэргэхэдэ болоно. Зүгөөр энэ үйлэ хэрэг нэгэн бүрин эрилтэнүүд доро үнгэрхэ ёһотой. Гол эрилтэнүүдые тоолобол:

- салингай бүхы үри түлэхэ;
- саашаада салин хүлэ түлэнгүй байлгыг усадханы тула бодото хэмжээнүүдые абаха;
- ажалгүйдэлгыг усадха талаар абтанан хэмжээнүүд тухай Правительствын тоосоо толихо.

Буряад Республикын профсоюзуудай совет селекторнэ зүблөөндэ мүн лэ хабаадалсаа. Генеральна Соведай гүйсэдкомой тогтоолыг, мүн ноябрь соо профсоюзуудай хамтын хүдэлөө үнгэргэхэ гэдэн шиидхэбэриенэ дэмжэжэ байһанаа профсоюзуудай соведэй Президиум абанан тогтоол соогоо мэдүүлэ. Тус тогтоолоор иимэ хэмжээнүүд хараалагдаба:

- профсоюзай гэнүүд болохо эмхи зургаануудта профсоюзна суглаануудыг үнгэргэхыень дурадхаха. Хамтын хэлсээ баталха, "Россин профсоюзууд болон промышленнигууд - ажалай союз" гэдэн блокто захья заабари үгэхэ тухай асуудалнууд суглаан дээрэ табигдаха ёһотой;
- 1995 оной ноябриин 30-да Улаан-Үдэ хотын Соведадэй талмай дээрэ 16.00 сагта хотын мүн дүтын аймагуудай хүн зоной митинг үнгэргэхэ;
- митингдэ бэлдэлгын, тэрэниие үнгэргэлгын эмхидхэлэй комитэдэй түрүүлэгшэ - АПК-гай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай рескомой түрүүлэгшэ И. П. Ефимов.

Профсоюзуудай соведэй гүйсэдком республикын, Улаан-Үдэ хотын ажалша коллективүүдые, профсоюзай эмхинүүдые, залуушууыг, ветерануудыг профсоюзуудай акци үнгэргэлгын түхэл болон өөһэдүнгоо хабаадалга тодорхойлхыень, мүн митингдэ хабаадахыень делегацинуудыг эльгэхыень уряална.

Ажалшад өөһэдүнгоо эрхэнүүдэй түлөө тэмсэхэ аргатай гэжэ гүрэнэйнгөө хүтэлбэрилэгшэдтэ харуула саг ерээ гэжэ профсоюзууд үшөө дахин дабтана.

Профсоюзуудай соведэй хэблэлэй албан.

Ивалгын кондитерска фабрикын цехүүдтэ дүн хамта 190 хүн хүдэлдэг. Тус предпритида амтан эгээнэй хори гаран зүйл үйлдэбэрилэгдэнэ. Фабрикын түрүү хүдэлмэришэд Антонина Салкова, Виктор Оскорбин, Эльвира Николаева гэгшэд хаяхан болоһон Республикын агропромышленна комплени хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөндэ хабаадаг ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А.Д.Салкова, В.М.Оскорбин, Э.Г.Николаева. С.Балдуевай фото

Үндэр ургаса - үдэр бүрийн оролдолгоһоо ҮНӨӨХИЛ ҮРЭНЭН ТУХАЙГАА

Хүдөө ажахын, илангаяа таряан ажалай хүдэлмэри иимэл гүб даа. Нэгэ хүдэлмэриэ арай-хурай гэжэ дүүргээд байхадаш, нүгөөдэһэн баһал ханаагаа табиха. эртээнһээ бэлдэжэ эхилхэ хэрэгтэй болодог ха юм. Жэһээнь, мүнөө аймагай а ж а х ы н у у д а й механизаторнууд, таряашад ургасын хуряагдаһанай хүдэдэ сүлөөтэй болошоод, хэхэ юумээ оложо ядажа, үйдажа байна гэхэ гүт. Үгы ааб даа. Хэхэ хүдэлмэри яаһаха һэж. Тухайлбал, ерэхэ хабарай тарилгада хэрэгтэй таряанай үрэнэн тухай бүри мүнөөнһөө ханаагаа табяагүйдэ аргагүй. Найнаар сэбэрлэжэ, орооһоной жэжэ томынь илгажа абанан, үгүй шийг нойтыень хэмдэ ороторынь хатаанан үрэнэн лэ найдамтай ургасын эхин ха юм. Тэрэ мүртөө шэнэ ургасын таряанай үрэнэн гол түлэб намар эртээнһээ, ехэ хүйтэн болоогүйдэ хайса сэбэрлэгдэһэн, саг соогоо амбаар, складта оруулагдабал, найн шанартай байха шуу. Хожомдуулжа, шанга хүйтэн соогуур, саһаар худжа сэбэрлэхэдэ хүрэнгын орооһон гэмтэдэг, шанараа гээдэг байна.

Эдэ бүгэдые хараада абажа, аймагай таряашадай ажахынуудай "Маяк" нэгэдэлэй (ахамад агроном К.С.Матвеев), "Искра" колхоз (ахамад агроном А.М.Мясников), "Восход" нэгэдэл (түрүүлэгшэ В.Е.Русин) гэхэ мэтэ ажахынууд жэл бүхэндэ намар эртээнһээ, бүри ургасаяа хуряажа эхилхэһээ захалаад, ерэхэ жэлэйнгээ тарилгын үрэнэндэ ханаала табидат. Эндэ илангаяа таряашадай ажахынуудай

Ленинэй нэрэмжэтэ нэгэдэме (ахамад агроном П.У.Мамышев) онсолод тэмдэглэхээр, Байгша оной ноябриин эхээр элдхид бүхы 9130 центнер үрэнһээ ехэнхынь нэгэ-хоёр дахин сэбэрлээд, амбаар складуудта оруулаад байгаа. Манай инспекциин лаборатори хубиие шанарааа цагдахы классай гэжэ тодорхойлоно. Иигэжэ түбхын түрүү тарилгынгаа үрэнэ найнаар бэлдэдэг, эрхим шанартай болгожо таридат дээрһээ эдэ ажахынууд гандуушаг уларилтай энэ жэлэйшье эрхэ байдалда таряалангай гектар бүриһөө 15-17, зариманынь 20 хүртэр центнер ургаса абаа.

Гэхэтэй хамта аймагай ажахынууд ерэхэ хабарай тарилгын үрэнэ бэлдэхэ, сэбэрлэхэ хэрэгтэ булта иимэ харюусалгатайгаар хандана гэхын аргагүй. Мүнөө аймаг соо ерэхэ хабарай тарилгада хэрэгтэй 50,9 мянган центнер үрэнэн бэлдэгдээ гэжэ тоолодоно. Гэбэшье тэрэнэй ехэнхынь хүсэд шалгагдаагүй, шанарынь тодорхойлогдоогүй байһаар. Таряашадай ажахынуудай "Авангард" нэгэдэлдэ, "Октябрь" колхоздо хэрэгтэй үрэнэнэйнь ехэнхынь сэбэрлэгдээ гэжэ тоотойшые һаа, тэрэнэйнь шанар лабораторидо шалгагдаагүй байха юм. Зарим ажахынуудта эдэ бүгэдын түлөө харюусаха агрономуудай үгы дээрһээ үрэнэ сэбэрлэгэ зүндөө орхигдошонхой. Жэһээнь, "Заря" колхоздо хэдэн нара соо агроном үгы байһаар.

Эдэ мэтэһээ боложо, зарим ажахыда үрэнэндэ гэжэ таһалагдаһан орооһонийнь буртаг, бог шоройһоо

илгадаагүй, шанараараа 5-дахынье репродук хурхөөр бэлдэ муу. "Авангард" нэгэдэлдэ шэнхынь үрэнэ өббөс, ехэнхынь гэхэ орооһонтой холсолдоһон байха юм.

Эгээл эхээр ханаагаа юумэн гэхэдэ, һүүлэй жэлдэ аймагай динэ ажахынуудта таряанай үрэнэн байн тарилгыг хэлгэгдэнгүй. Нэгэл сорто үрэнэ олон жэлдэ тар байхада, тэрэнэ эсэ шанараа алдажа, муу сортовой бэшэ бол шуу. Теэд шэнэ найн, эл сортын үрэнэ ондоо худалдажа абаха гэхэ ажахынууд мүнөөр хашаа Энээн дээрһээ тиимэ сортовой үрэнэ ургуу Ивалгын болон Байгалай нууд тэрэнэ худалда аргагүйдэжэ, адууһа ма эдюулхэ баатай болоно.

Манай үрэнэнэй инспекциатай бюджетдэ мүн абадаг эмхи гээшэ. Тэндэһээ биратай мүн үгтэнгүй. Ажадамнай хэрэ элдэб түхээр хэрэгсэлүүдые абаха мүн байханаа организациингаа ба заһабарилха, дулаалха, залһашье абаха мүн гэнэ үгы. Иимэ эрхэ байдалда аргагүй шахуу боложо байһаар.

Үнэндөө, эрхим шанар хүсэд шалгагда таряа үрэнэгүйгөөр таряа тогууритай найн ургаса аба бэрхэтэй ха юм.

А.ЧЕБУНОВ
Тарбагатай айм
үрэнэнэй та
гүрэнэй инспек
начал

Имагал аралжаа, хонжоо наймаа хэхэ хоолой тэжээхэ гүримай, дэлгүүр гэдэгэй улам үрэгдэхэ бүри ажалгүйшүүлэй төо олошорно. Байгша оной ноябриин 1-нэй байдалаар Агын округтой зондо, ажал олохо түбһөө мэдээсэлхэнэй ёһоор, бүхыдөө 1327 хүн хэхэ хүдэлмэригүй болоод, ажал олохо үгыт гэжэ энэ түбтэ хандаһан байна. Тэдэнэй 624 хүнинь ажалгүй гэдэй үнэмшэлгэ абаа. Хуушанай колхоз,

АЖАЛГҮЙ БОЛОХОДОО...

совхозуудта таряа талха таридат талмайнь бага болоходо, мал адууһанайнь тоогой хорооһоной эсэстэ, хамтын ажалда хүдэлжэ байһан зонойнь хахадын шахуу дүй дүршэлөө, эрдэм мэргэжэлээ, эришэ шадабарья үйлдэбэридэ хэрэглэхэ аргагүй болонхой. Жэһээнь, оройдоол 40 гаран хүртэй, 800 үгүйтэй хонитой үлэһэн Дылгыровэй нэрэмжэтэ колхоздо 50-60 зонийнь лэ ажалтай нэрэтэй.

Иимэшүү байдал Аргалида, Хойто - Агада, Сахиуртада тохёолдонхой. Арга хургаая олоһон зариманынь үмсэ болоно, иишэ тишээ харгылажа, аралжаа наймаа хээд туршана. Округтой ажалаар хангалын зургаанай дэргэдэ ажалгүйшүүлэе элдэб шэнэ мэргэжэлдэ хургаа хуралсал эмхидхэгдээ. Тэндэ оёдоллод, гуталшад, жолооһоод

гэхэ мэтэ мэргэжэлтэй болохоор хүнүүд хуралсана. Теэд тэдэн үсөөн ааб даа. Энэ жэлэй эхинһээ 142 хүн, ехэнхидээ эхэнэрнүүд, хургуули дүүргэһэн хүбүүд, басагад, армиһаа бусагшад хуралсал гарана. Үсөөхэн зон Улаан-Үдэ, Шэтэ хотойнууд руу эльгээгдэжэ, орёо оньһото техникэ заһабарилха мэргэжэл шудална. Ажалгүйшүүддэ туһаламжа,

тэдхэмжэ үгэхэ мүн хаанашье хүрэнгүй. Хэ һараар салингаа абада болоһон предприти, э зургаанууд тусхай зөөриэе олгуулха зургаанда оруушадангүй. Үбгэд хүгшэдэйнгөө певэ үлэжэ, хоолложо байдаг тоо улам бүри олошорно. ханаа зоборитой байда хаа хаанагүй үзэгдэнэ. Ц.ГОНТОН

РОССИН ФЕДЕРАЛЬНА СУГЛААНАЙ
ЭНЭЙ ДУУМЫН ДЕПУТАДАТ КАНДИДАТ
НИМАЖАП ИЛЬИЧ
ИЛЮХИНОВ

Нимажап Ильич Илюхинов - Улаан-Үдэ хотын "Дхарма" ламын шажанай бүлгэмэй гишээ. Россин Гүрэнэй депутатадта ямаршые дуудыданги бэшэ. Август нарада Зэдын Цагаатай шотагтан И. Илюхинов түрэнэн байна. 1980-ахи буряад интернат дүүргэһэн юм. Улаан-Үдэ хурахадаа ниитын эдэбхитэй байһан хадаа шотадай комитедые шалдөө, анха түрүүшын-дэбхитэй хүтэлбэрилгэ (управлени) республика энэ хургуулида дүүргэһэнэйнгээ Нимажап Илюхинов Баатарта Буддын институтта хурахаа байна. Ажабайдалынгаа хайнаар олоһоной удаа хургаа гол харгы шэлээ МНР-тэ Энэхэг ороной

элшэн сайд байһан Бакула римбүүшэ Нимажапта нахил хүртөөгөө. Тиигээдшые эсэгэн Гунга-Нимбу Сосорович 1932 он хүрэтэр Гэгээтын дасанда олондо мэдээжэ эрдэмтэ лама байһан юм.

1986 ондо Буддын шажанай институт дүүргээд, Ивалгын дасанда лама болоо һэн. Тиигээд Мүнхэ хамба ламын томилолгоор Гэгээтын дасанай шэрээтээр эльгээгдээ. Удангүй 1991 ондо Нимажап лама гэбгы ламаар Ивалгын дасанда баталагдаа һэн.

1993 ондо Нимажап ламын эдэбхи үүсхэлээр Улаан-Үдэ хотын ЗММК-гай КСК-да дуган нээгдэжэ, "Дхарма" гэхэн бүлгэм бии болгодоо юм. Энэ нэгэдэл байгуулхын урда тээ Нимажап лама Америкэ, ошожо, Калифорнидо оршодог "Дхарма" түбтэй, Сан-Францискийн Тассахара хүмэтэй дүтөөр танилсаа.

Һүүлэй хоёр жэл соо "Дхарма" бүлгэмдэ мүнөө үеын

Декабриин 17 - һунгалтын үдэр

эрилтэнүүдтэй тааралдуулан, шэнэ хэмжээндэ буддын шажанай философи, хургаалнууд тухай ойлгууламжын хүдэлмэри республикын хүзэгтэнэй дунда ябуулагдана, тэрэшлэн хүзэгтэнэй, обществын ухаан бодолые һэргээжэ, хайхан хэрэгтэ зоригжуула гэхэн гол зорилгонууд табигдана.

ГОЛ ЗОРИЛГОНУУДҺААНЬ

3). Налогууд хүн бүхэнэй, предпряти, эмхи зургаан бүхэнэй оруулан хубитагай зохилдуулагдаха, ехэ олзотойшуудда ехээр, үгытэйшүүдэ багаар налог тохогодохо зэргэтэй. Мүн соёл, эрдэм ухаанай эмхинүүдые мүнгэ зөөрөөр дэмжэгшэдэй, буянай хэрэгтэ үргэл хэгшэдэй түлэдэг налогууд тэды шэнээгээр доошолуулагдаха ёһотой.

4). Армиин албан тухай хуули баталха, милицийн эрхэ байдал (статус) дээшлүүлэхэ хэрэгтэй. Энээнһээ уламжалан, гэмтэ ябалданууд үгы хэгдэхэ байна.

5). Байгаалин баялигуудые хэрэглэгтэ тухай хуули баталжа, хүнүүдэй харюусалга дээшлүүлэхэ шухала. Тэрэ байһаарнь ерээдүйн үетэндэ байгаалин баялиг үдөөгдэхэ ёһотой.

6). Хүдөө ажарын, хүдөөгэй зоной байдал хайжаруулаха,

дэмжэхэ, урмашуулаха хуули баталжа, ажабайдалда нэбтэрүүлэхэ шухала.

7). Үндэһэ яһатанай элүүр энхэ байлга гол шухала. Элүүр энхэ бзедэ - элүүр энхэ гүн ухаан. Эндэ бодото анхарал хэрэгтэй.

Тэрэшлэн хуули ёһодо буддын шажантанай үзэл бодол хараада абтаха ёһотой: ямар ушарһаа (причинно-следственная связь) бидэ мүнөө иимэ ажабайдалда ерээбибди (үйлын үри), хайшан гэжэ энэ а ж а б а й д а л а а хайжаруулахабибди гэхэн асуудада харюу болоһон гол шухала зорилгонууд эндэ дээрэ үгтэнхэй.

Ямаршые эмхиһээ дуудыданги бэшэ кандидат Нимажап Илюхинов булганда жаргалтай, хайхан сэдхэлтэй ябахыень хүсэнэ.

БҮРИДХЭЛДЭ АБТАНА

Хурамхаан. (телефоноор абтаба). Аймагай һунгуулин комиссийн ээлжээтэ заседани боложо үнгэрбэ.

Комиссийн үзэмжэдэ аймагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын захиргаанай гулваагай тушаалда кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн Гомбожап Чирнинович Цыбиков тухай материалнууд хаража үзэгдэбэ.

Энэ нүхэрнай Хурамхаанай аймагай Мүргэн нютагта 1950 ондо түрэнэн, инженер мэргэжэлтэй хүн юм. Мүнөө "Бурятия - Терминал-интернейшнл" гэхэн АО-гой талаагай даргаар хүдэлнэ.

Аймагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын соведэй 6-дахи һунгуулин округһоо

депутата кандидадаар Валерий Дондович Шагжиев тус округто ажаһуугшадай зүгһөө дэбжүүлэгдээ.

Мүнөө Хурамхаанай аймагай ажалша коллективүүд болон һунгуулин округуудаар депутатадта кандидадуудые дэбжүүлгэ түлэг дундаа ябажа байна.

Аймагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын захиргаанай гулваа Владимир Дармаевич Цыреновые мүн Барханай, Хурамхаанай ажалша коллективүүд дэбжүүлээ юм. Мүнөө тэрэнэй түлөө гар табилгатай саарһанууд суглуулагдажа байна.

Г. БАДМАЕВ.

Сэлэнгын аймагай захиргаанай гулваагай тушаалда дэбжүүлэгдэһэн иимэ кандидадууд бүридхэлдэ абтаад байна гэбэл, мүнөө гулваагаар хүдэлжэ байгша Н. Д. Бадмаев, урда тээнһе гулваа байһан, мүнөө ГРЭС-эй хамһабарин ажахын директор М. Д. Ангархаев, Сэлэнгын аймагай захиргаанһаа Гусиноозерск хотын хэрэгүүдые эрхилдэг гулваагай орлогшо Н. Д. Калашников, Гусиноозерскын хирпиисын заводой директор Ю. П. Могилевский гэгшэд болоно.

Манай корр.

Ажалшадай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын партиин хараа шэглэлнүүд

ААЖАМ БАЙХА САГ БЭШЭ

Ажалшадай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын партиие мэдигүүдэй парти гэжэ заримашуул нэрлэхээс ханадаг. Энэ тон буруу. Партиин бүридэлдэ бүхы халбаринуудай түлөөлөгшэд ородог гэжэ. Гүрэнэй Дүүмын депутатадта кандидадуудай федеральна списоктэ 183 хүн ороно. Тэдэнэй дунда эрдэмтэд, артистнууд, экономистнууд, журналистнууд, мэдигүүд, юрын ажалшад олон. Буряадта Гүрэнэй Дүүмын депутатадта кандидадуудаар дэбжүүлэгдээ гэбэл:

- 1. ПРАВЕДНИКОВ Анатолий Алексеевич, 1936 ондо түрэнэн, юрист, журналист. Телестудийн, номой хэблэлэй, аймагай газетын, "Правда Бурятии" һониной редактораар хүдэлһэн. Мүнөө үедэ "Деловой Байкал" гэхэн газетын ахамад редактораар ажаллана.
- 2. МАРКАНОВА Татьяна Владимировна, 1962 ондо түрэнэн, ажалайнь намтар худалдаа

наймаанай халбаритай сэхэ холбоотой, институтта, удаан аспирантурада хураа, кооперативна техникумдэ багшалаа. Буркоопсовхозда таһагые дагшар хүдэлөө. Мүнөө үедэ "Худалдаа наймаанай байшан" гэхэн АООТ-тын генеральна директор.

3. СМИРНОВ Александр Анатольевич, 1944 ондо түрэнэн, сэрэгэй училищи болон багшанарай институт дүүргэһэн. 30 жэлэй туршада Зэбсэгтэ Хүсэнуудтэ алба хээ. Запасай полковник. Мүнөө үедэ "Востоксисснаб" АООТ-ын генеральна директор.

Ажалшадай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын Буряадай региональна ниитын эмхиин хаяг: 670005, Улаан-Үдэ хото, Бабушкинай гудамжа, 30, к. 21, т. 7-23-80.

салин хүлһэ саг болзор соонь түдэхэ, социальна байдал хайжаруулаха... Иимэ найдууланууд заханаа олон. Гэхэ зуура, экономикаые хайжаруулаха талаар тоб гэмэ д у р а д х а л а н у у д т а й программанууд үсөөн байха юм.

Святослав Фёдоровой байгуулан ажалшадай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын партиин программа энэ талаар һонирхолтой дурадхалуудые оруула гэгжэ тэмдэглэмээр.

Эгээн түрүүн партиин ударидагша тухай тобшохоноор тогтохо дуран хүрэнэ. Святослав Фёдоров һонирхолтой хуби заяатай, гансал урагшаа эрмэлзэһэн шууд сэхэ абари зантай хүн юм. Бэлитэй бэрхэ эрдэмтэ, түрүү бэрхэ мэргэжэлтэ, дүршэлтэй политик; урагшатай олзын хэрэг эрхилэгшэ Святослав Фёдоровго нэгэ үедэ премьер-министрэй тушаал дурадхагдаһан байгаа. Тиэхэдэ академик үмсэлэлгын үедэ

үйлэдбэриин бүхы хэрэгсэлнүүдые ажалшадта, гансал тэдэнэй мэдэлдэ дамжуулаа һаань, зүбшөөлөө үгэхэб гэжэ эрилтэ табиһан байна. Б. Ельцин болон тэрэнэй команда ажалшадтай тала харахаяа тиэхэдэ арсаа һааб даа. Тээд Чубайсай дурадхалан "үмсэлэлгын" дүнгүүд ямар бэ гэжэ бүтэдэндэ эли боложо эхилээ.

Москвадахи халбаринууд хоорондын "Нюденэй микрохирурги" гэхэн эрдэмэй-техническэ комплексдо С. Фёдоровой бээлүүлжэ эхилһэн хубилган шэнэдхэлгэ хэды ехэ амжалта асараа гээшэб! Ажалые шэнээр эмхидхэлгын гурим нэбтэрүүлжэ, тэрэ үндэр дүнгүүдые туйлажа шадаа. Комплексдо хүдэлжэ байһан хүн бүхэнэй олзо, салиндээшлэхэһээ гадна, тэдэнэй социальна асуудалнууд хүсэд дүүрэнээр шийдхэгдэнэ.

Святослав Фёдоровой дурадхалан гурим шэнэ бэшэ

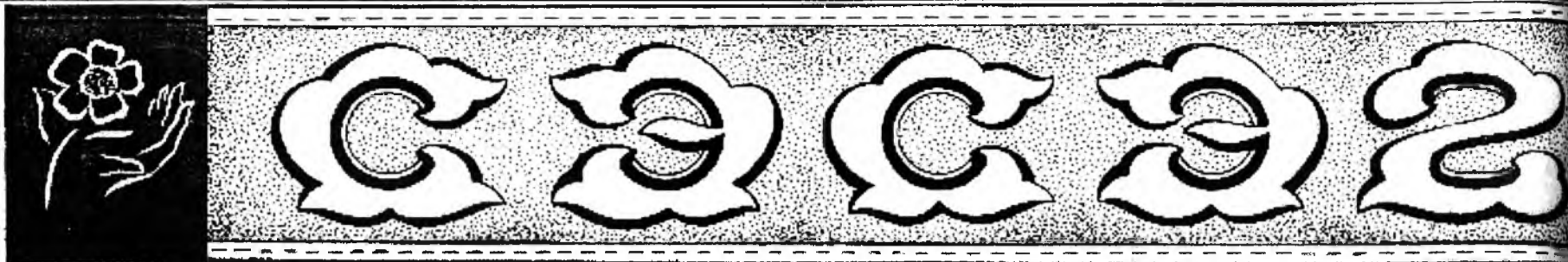
юм. Табиад жэлэй саада тээ Испанида нэбтэрүүлэгдэһэн энэ гурим "Арадай капитализм" гэжэ нэрлэгдээд, США-да, Францида, бусад ороннуудташые дэмжэгдээ һэн. Нэмэлтэ мүнгэ элсүүлэнгүйгөөр ажалай бүтээсэ 25 процентээр дээшлүүлжэ арга иимэ гурим олгоно. Манай орон дотор тус гуримые "Арадай социализм" гэжэ нэрлэнхэй. Олохон предпрятинууд тус гуримаар ажаллаа эмхидхээд, яһала үндэр дүнгүүдые туйлана.

Өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын партиин һунгалтын урда тээхи программада иигэжэ бэшгэдэнэ: "Экономикаые, гүрэнэе болон хүниие нэгдүүлжэ гэхэн зорилго парти урдаа табина". Энэмнай бодото дээрээ ямар бэ гэжэ хараад үзее. Адли талануудтай гурбалжан зуража, эгээн дээдэ буландан гүрэн, доодо булануудтанэ экономика болон хүн гэхэн тэмдэгүүдые бэшэгты. Дээдэ булангай экономика болон хүниие дараха болоо һаа, байдал хэзээдэшье

хайжархагүй. Совет засагай жэлнүүдтэ гүрэнэ үйлэдбэриин бүхы асуудалнуудые шийдхэхые оролдодог байгаа. Эндэһээ бүхы эндүүнүүд гарадаг һааб даа.

Өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын парти удаадахи шийдхэбэри абахые дурадхана: "Үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые ажалай коллективүүдтэ дамжуулаха, налогой түлбэриин хэмжээ доошолуулаха, ажалай бүтээсэ дээшлүүлжэ. Иимэ хэмжээнүүдые абабал, гүрэнэй социальна жасанууд богони болзор соо хараа байса дээшлүүлэгдэжэ, арад зоной ажаһуудал хайжарха һэн". С. Фёдоровой парти эдэ зорилгонуудые бодотоор бээлүүлжэ хуулинуудай проектинүүдые бэлдэжэ, һунгалтануудта хабаадахан гэжэ тэмдэглэлтэй. Өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын партиин экономика хараа шэглэл гэхэдэ, үйлэдбэрилгын олоһон бүхы олзо өөрын мэдэлдэ үлэхэ зэргэтэй. Аграрна халбарин ажалшадые дэмжэхэ, тэдэндэ бүхы арга шадалаараа туйалха гэжэ гүрэн түрын гол зорилго болохо ёһотой. Гүрэнэй болон ниитын хиналата доро түүхэй эд хилын саана гаргагдаха. Налогой гурим үйлэдбэриин болон ниитын ажабайдалай бүхы халбаринуудта амжалтатайгаар ажаллаха арга олгохо ёһотой. Подоходно, эд зөөрин, тэрэ тоодо газарай болон нэмэлтэ сэнгэй гэхэн гурбан налог дурадхагдана. Эдэ гурбан налог предпрятин бүхы олзо оршын 30 процентһээ дээшэ байха ёһогүй. Ондоошые олон хэмжээнүүдые парти дурадхана.

А. ПРАВЕДНИКОВ, Гүрэнэй Дүүмын депутатадта кандидат.

ябуулгануудта хабаадалсаһан тухайгаа хоорэжэ үгөө. 11 үхибүүдэй эхэ Галина Санжиевна хэды сүлөөгүйшье һаа, ниитын ажаада эдэбхитэйгээр хабаадаг уралтаа һанаатай хүн юм. Хуралдаанда Буряад ороние тэрэ гансаараа түлөөлөө. Тээд Москва ошохонь тэрэндэ туһалха хүнүүд хомор байгаа гэжэ сэхэ хэлэе. Сэлэнгын аймагай захиргаанай гувьагай орлогшо Альберт Станиславович Аржанович харгын мүнгэ - 800 мянган түхэриг үгөө, ондоо тээһээ солхообшье туһаламжа ороогүй гэжэ Г. Старикова хэлэе һэн. Камчаткын, Аляскын, Канадын, Саха Республикын, Хальмагай үндэһэтэдэй олон түлөөлэгшэд хуралдаанда хабаадаа.

Эдэ жэшээнүүдһээ тобшолол хэжэ, хургаал абажа, саашадаа республикааа түлөөлһэн

"Алан-гуа" эблэлэй конференциһээ ТЭНСҮҮРИ САХИХА!

Энэ ороо хүшэр сагта эхэнэрнүүдэй оронойнгоо ажабайдалай бүхы асуудалнуудта хам оролсоогүйдэ хэрэг байдал найжархаяа байнагүй гэжэ эблэлэй президент Э. М. Гармаева конференци нээхэ үедөө хэлэһэн байна. Үнэхөөрөшье, ямаршье юумэндэ тэнсүүри гэжэ байдаг ха юм. Тэрэнэй алдагдобал, уралтагүйдэлгэтэй, алдуу эндүүнүүдые гаргалгатай ушардагбди. Эхэнэр хүнэй шадабаринаа гэр бүлын жаргал, амгалан байдал дулдыдадаг. Гүрэн түрын хэрэгтэшье эхэнэрнүүдэй хабаадалсаагүй һаа, байдал найжархагүй, түгэс хүгжэлтэ туйлагдахагүй.

Һүүлэй үедэ ямаршье һалбарие абаад харабал, һандаралгаһаа, доройтон уналгаһаа ондоо юумэн үзэгдэнэгүй. Иимэ байдалые һайн тээшэн хубилгаха гэбэл, засаг түрэдэ шэнэ хүнүүдые һунгаха ёһотойбди гэжэ конференцидэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглэһэн байна.

Россин Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмын депутадта кандидат Светлана Ивановна Найчуковатай, Гүрэнэй Дүүмын депутадта кандидат Нимажап Ильич Илюхиновтэй конференцидэ хабаадагшад уулзажа, тэдэнэй программануудтай танилсаа. Намһаал саагуур гэжэ бэсэ абаад, гансал оорынгөө мур хараад ябаха саг бэшэ. Мур муруо хараха болоо һаамнай, байдал улам доройтохо гэжэ Нимажап лама тон зүб хэлээ.

Өөрынгөө мүншөөр Хитада үнгэргэгдэһэн эхэнэрнүүдэй Бүхэдэлхэйн конгресстэ ошожо, тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадаһан Елизавета Александровна Жербаковагай тоосоо конференцидэ хабаадагшад һонирхон шагнаба.

Галина Санжиевна Старикова Гусиноозерскһоо конференцидэ ерэжэ, үсөөн тоото үндэһэ яһатадай болон этническа бүлэгүүдэй Уласхоорондын лигын Москвада эмхидхэһэн хэмжээ

хүнүүдтэ туһалдаг, дэмжэдэг болоол гэжэ уряалха дуран хүрэнэ.

"Алан-гуа" эблэлэй дэргэдэ "Яна" гэжэ харилсаанай һургуули нээгдэнхэй. Тэрэнне кооперативна техникумэй багша Людмила Батосовна Хадаханэ хүтэлбэриһэнэ. Энэ һургуулийн һуралсалай программын төмөнүүдээр һонирхохоор байгаа һэн. Жэшээлбэл, "Миний гэр бүлын ёһо заншалнууд, уг гарбал, нэрэ хүндэ", "Бүлын бюджет", "Наһанайн нүхэр", "Манай үхибүүд", "Нүхэрэйми түрэлхид", "Миний кухни" болон бусад. Эдэ төмөнүүдээр һонирхобол, гадна оёжо, нэхэжэ, харилсажа Нураха гэбэл, кооперативна техникумэй гурбадахи дабхарта түбхинэһэн "Яна" гэжэ харилсаанай һургуулида хандахадатнай болохо.

Д. ЭРДЫНИЕВА.
ЗУРАГДЭЭРЭ: А. Б. Хадаханэ.
Д. АЛТАЕВАЙ фото.

Холын аяншалгаһаа бусахадаа

НАНГИН ГАЗАРНУУД ҺҮРӨӨТЭЙШЬЕ, ҺАЙХАНШЬЕ...

(Үргэлжэлэл. Эхининь 131, 156, 181, 203-дахы нюурнуудта).

ХАНДАМААНАРАЙ ХИИД

...Багахан шабар гэрий саада талада модон һараһаа доро түлээн ябталаатай. Холо бэшэхэнэ һубаряа далан дээгүүр овош таригданхай байгаа һэн. Хандамаанарай ажаһуудаг газар гэжэ газар талаһаань харахадаа, һанахаар бэшэ. Гэр соо ороходо, эгээн хүндэтэй дээдэ талада гоёр һийлэжэ бүтэһэн мандал дээрэ - бурханай дүрсэ, хүрэгүүд, зуланууд, номууд...

Энэмнай дээрэ дурсагдагша Цырен-Дулмын гэр гэшэ. Үдэһын хоол барихынгаа урда тээ хийд (дасан) ошожо, хуралда байлсаабди. Гол дасан хэлбэн шэнэлэгдэжэ, хандамаанаршье энэ хүдэлмэридэ хам оролсоно. Тэлүүр дээрэ цемент, шулуу хэжэ, зөөхэдэнь, яажа даанаб гэжэ гайхахаар байгаа һэн. 50-яад һаһатай хандамаа олон түлхуурнүүдые хаанаһаашьеб гаргажа, маанадые дахуулаад, хийдэй бүхы таһалгануудые харуулаа. Нэгэн соонь шэрээ дээгүүр дабшалжа һууһан хандамаанар маани мэгзэм утаар татан уншажа байба. Тэдэнэй

олонхинь нюдээз аняад, найган һагад, айхабтар һайхан хүгжэмдэл адьяар уянгатуулан уншаха юм. Шарайнуудын гэрэлтэн, толорон байһан шэнгээр үзэгдөө һэн. Юрэдөө урдань иимэ үзэгдэлтэй нэгэтэшье ушараагүйб. Ехэл гайхалгай байгаа даа.

Үдэшлэн тээ "гэртээ" бусахадамнай. Цырен-Дулма хүбхыһэн эһээбэрээ худжажа, эдэз бэлдэхэ гэжэ байба. Энэ урин зохидоор энэбхилһэн шарайтай хандамаа 23 һаһатай. 16 һаһатайдаа сэдхэлэйнгээ уряалаар хандамаа болохоёо энэ хийдтэ ерээ һэм гэжэ тэрэ хэлээ. Һууринда ажаһуудаг түрэлхидтээ, аханар дүүнэртээ үе-үе болоод лэ уулзажа байдаг. Тэдэнь мүнгэнэй, эдэе хоолой талаар горитой туһаламжа хүргэдэг. Түрэлхидгүй, үншэн хэнзэ хандамаанар олон. Цырен-Дулма иимэ басагадта туһалжа байхые оролдодог һайхан сэдхэлтэй хүн юм.

Нэгэ дундуур һаһанай эхэнэр таба һаһатайхан басагаһаа абаад,

хандамаа болохоёо хийдтэ ерээ. Тээд иимэ ушарнууд үсөөн дайралдадаг ааб даа. Олонхи хандамаанар 20-һоо 30 хүрэтэр һаһанай гэжэ ажаглаа һэм.

...Үдэшлэн тээ хаана холо үндэр байса хабсагай дээрэ һүлэмхи гэрэлэй носожо байхые хараад, тэрээгээр һонирхоходомнай, доошоо буудаггүй нэгэ хэды хандамаанар тэндэ байдаг гэжэ Цырен-Дулма ойлгуулба. Хүн зонһоо холо, таһархай байхые хүсэһэн тэдэнэр хэнтэйшье уулзадаггүй юм ха.

Үглөөгүүр эртэ бодожо, гэрий эзэн эхэнэртэ үнэн зүрхэнһөө баярые хүргөөд, доошоо буубабди. Цырен-Дулма хойноһоомнай үни удаан гараа һарбагануулһаар үлөө һэн.

Олоной нюдэһнөө далда холо, ойроо хүртэшэгүй зандаа байгыш даа, хандамаанарай хийд!

Саяна НАМСАРАЕВА.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Саяна Намсараева (тэг дундань) шэнэ нүхэдтээ.
Авторай фото.
(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

Асуудалда - харюу
ҮХИБҮҮДЭЙ ТҮЛӨ ТЭДХЭМЖЭНҮҮД

Манай һониной уншагшадай гуйлтаар республика зоние социальна талаар хамгаалгын министр юрисконсулт Л. Б. Аюшеева 1995 оной май һа хүсэндөө ороһон "Хүүгэдтэй эрхэтэдтэ гүрэнэй тэдх тухай" Хуулийн гол дүримүүдые тайлбарилжа үгэ гуйбабди.

- Тус Хуули хүүгэдтэй эрхэтэдтэ гүрэнэй тэдхэмжэнүүдэй нэгэн бүтэн байгуулые тогтооно. Тин энэ хадаа найдабарилтай материална дэмжэлгэ боложо үгэнэ гэешэ. Хууляар хараалагдаһан дүримүүдһээ гадна, Россин Федерациин субъектнүүд һаһаа гүйсөөгүй хүүгэдтэй бүлэгүүдтэ дэмжэлгэ үзүүхэ талаар нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха аргатай.

- Гүрэнэй ямар тэдхэмжэнүүд энэ Хууляар хараалагданаб?

юунһээ дулдыдахаб?
- Түрэхэ болоһонойнгоо тээ эхэнэр юу хэдэг ба энээнһөөл тэдхэмжын хэ дулдыдаха. Хэрбээ ажа байгаа һаань, ажалайн зэргын саалингай хэмжэ һуража байгаа стипендиин хэмжэ тэдхэмжэ тогтоогдодог.

Предприятиин, зургаанай хаагдаха, уш ажалгүй болон саалингүй эхэнэрнүүдтэ үгтэхэ тэд (12 һарын үнгэрөөгүй) ажалай түлбэрийн эгээн хэмжээнһээ дулдыдаха. Энэ тэдхэмжэ эхэнэр ондо ондоо байдаг тэмдэглэе. Бусад тэдхэмжэ булта бага хэмжээнэй түлбэриһөө дулдыдадаг.

- Тус Хууляар 5 янзын тэдхэмжэ хараалагдана. Энэ хадаа түрэхын болон түрэхэнэй түлөө тэдхэмжэ, мүн энэ тэдхэмжэд нэмэлтэ болон эртын болзорто (12 неделиһээ урда) медицинскэ эмхи зургаануудта хандаһан түрэхэ эхэнэрнүүдтэ нэгэ дахин түлэгдэхэ тэдхэмжэ; үхибүүнэй түрэхэдэ нэгэ дахин түлэгдэхэ тэдхэмжэ, жэл хахадтай болоторнь үхибүүе харууһалхын түлөө амаралтын хутасаа соо һара бүри түлэгдэхэ тэдхэмжэ, үхибүүнэй һара бүрийн тэдхэмжэ.

Медицинскэ эмхи нуудта 12 неделин урда хандаһан түрэхэ эхэнэр түлэгдэхэ тэдхэмжын хэ эгээн бага хэмжээнэй түлбэри 50 проценти тогтоогдонхой.

Үхибүүнэй түрэхэди, бага хэмжээнэй түлбэриһөө 10 дахин болгоһон хэмжээнэй тэд нэгэ дахин түлэгдэдэг.

- Түрэхын болон түрэхэнэй түлөө тэдхэмжэ ямар болзор соо түлэгдэхэ ёһотойб?

- Энэ болзор түрэхэнэй түлөө амаралтын болзорһоо дулдыдадаг. Түрэхын урда тээ 70 календарна үдэр, мүн түрэхэнэй удаа 70 (хүндөөр түрэхэ ушарта - 86, 2 болон 2-һоо олон хүүгэдые түрэхэ ушарта - 110) календарна үдэр гэжэ түрэхэнэй амаралтын болзорые тодорхойлое. Түрэхэнэй амаралта эхэнэрнүүдтэ нэгэ мүнэн үгтэхэ ёһотой.

- Түрэхын болон түрэхэнэй түлөө тэдхэмжын хэмжээн

Жэл хахадтай боло үхибүүе харууһалһанай һара бүрийн тэдхэмжэ эгэ ажалай түлбэрийн хэмжэ түлэгдэдэг.

16 һаһа хүрэтэрнь тү бүхэндэ һара бүри тү тэдхэмжын хэмжээн - эгэ ажалай түлбэрийн 70 проц мүн.

Дээрэ тоолог тэдхэмжэнүүд соци хамгаалгын эмхинүүдтэ һа һуралсалай, албанай бай тогтоогдодог, мүн түлэгдэдэг.

Буряад заншалаа нэргээ!

НЭЭЫ ДАРАЛГА ТУХАЙ

Манай орон нутагта буряад арад олон зуун жэлнүүдэй соо нүүдэл мал ажалтай, тэрэнни эрхилжэ, ашаг...

Арад зон үни урда хойшо малай нооһо, хониной нооһо уламжа...

Шэрэглэдэг байгаа. Дахан нүүжэ, үхэр үни хурьгаа үдхэдэг хэн байдалда таарама нэеы...

Нэеы гэр гэн, түргэн тодхожо, эрхилжэ, тэргэ, шарга...

Шэрэглэдэг байгаа. Гадна үбэлэй дулаан, зунай сагта хүнэй бээдэ хорогүй...

Нэеы гэр гэн, түргэн тодхожо, эрхилжэ, тэргэ, шарга...

Шэрэглэдэг байгаа. Гадна үбэлэй дулаан, зунай сагта хүнэй бээдэ хорогүй...

Нэеы гэр гэн, түргэн тодхожо, эрхилжэ, тэргэ, шарга...

Шэрэглэдэг байгаа. Гадна үбэлэй дулаан, зунай сагта хүнэй бээдэ хорогүй...

Нэеы гэр гэн, түргэн тодхожо, эрхилжэ, тэргэ, шарга...

Шэрэглэдэг байгаа. Гадна үбэлэй дулаан, зунай сагта хүнэй бээдэ хорогүй...

Нэеы гэр гэн, түргэн тодхожо, эрхилжэ, тэргэ, шарга...

Шэрэглэдэг байгаа. Гадна үбэлэй дулаан, зунай сагта хүнэй бээдэ хорогүй...

Нэеы гэр гэн, түргэн тодхожо, эрхилжэ, тэргэ, шарга...

Шэрэглэдэг байгаа. Гадна үбэлэй дулаан, зунай сагта хүнэй бээдэ хорогүй...

Шэрдэгтэ амитанай дүрсэтэй тусхай нэеы хайшалаад, шэрэмэл шэрдэг дээрээ...

Шэрэхэ утаганиинь бүдүүншье, нариншье, эдэб инзын үнгэтэй байжа болоно...

Нэеы гэр гэн, түргэн тодхожо, эрхилжэ, тэргэ, шарга...

Шэрэглэдэг байгаа. Гадна үбэлэй дулаан, зунай сагта хүнэй бээдэ хорогүй...

Нэеы гэр гэн, түргэн тодхожо, эрхилжэ, тэргэ, шарга...

Шэрэглэдэг байгаа. Гадна үбэлэй дулаан, зунай сагта хүнэй бээдэ хорогүй...

Нэеы гэр гэн, түргэн тодхожо, эрхилжэ, тэргэ, шарга...

Шэрэглэдэг байгаа. Гадна үбэлэй дулаан, зунай сагта хүнэй бээдэ хорогүй...

Нэеы гэр гэн, түргэн тодхожо, эрхилжэ, тэргэ, шарга...

Шэрэглэдэг байгаа. Гадна үбэлэй дулаан, зунай сагта хүнэй бээдэ хорогүй...

Нэеы гэр гэн, түргэн тодхожо, эрхилжэ, тэргэ, шарга...

Шэрэглэдэг байгаа. Гадна үбэлэй дулаан, зунай сагта хүнэй бээдэ хорогүй...

Нэеы гэр гэн, түргэн тодхожо, эрхилжэ, тэргэ, шарга...

Шэрэглэдэг байгаа. Гадна үбэлэй дулаан, зунай сагта хүнэй бээдэ хорогүй...

сэбэрлээд, дүрбэн хүлыень, тархи, хүзүү, һүүлыень доосоонь нугалжа эбхээд, тархиhaань һүүл тээшнь, хоёр дахин эбхээд, дүрбэн дабхар болгон монсогойдог. Иимээр хадагалгдahan нооһон задаржа тарадаггүй, шорой шохойдо зуурагдадаггүй. һүүлээрнь зунай сагта зүлгэ ногоон дээрэ гү, али халуун намарай эхиндэ хэнзэ ногоондээрэ голой эрьдэ шэбхэ шоройнонь хабаадаад, угаабарин зүйл нэмжэ, дун сагаан болотор таһа угаадаг. Удаань халуун наран доро хатааха хэрэгтэй. Зарим нутагуудта зунгаһаань угаажа һалгангүй нооһо шэрэдэг заншал бии. Хатажа эхилһэн нооһоёо хабтагар модоор хэгдэһэн наар, дээрэ гү, али сөгкэтэй орон дээрэ таһа хабаадахада, ехэ хүнгэнөөр сэбэр болодог, хүбхыдэг. Хабаадаһанай удаа нооһоёо зулаха хэрэгтэй. Тиихэдэ бүхы нооһоёо заха үзүүртэйнь жэгдэ зулаха шухала. Зулаһан нооһо жэгдээр дүмэжэ баряад, брезент дээрэ дэбдидэг. Нэгэ жэгдээр дэбдидһэн нооһоо шүүрээр халуун уһаар норгохо. Багаар, ехээр бэшэ, харин нэгэ жэгдэхэнээр норгохо хэрэгтэй. Зузаан нэеы хэхэ гээбэл, хэды дахин дабхасуулжа болоно. Тиигээд дээрэһэнь сагаан эдеэнэй шүүһээр сүршэхэ. Хэдэн хүнэг шүүһэн ородог. Иимэ шүүһэн нооһо сэбэр, няадабаритай болгоно. Нэгэ захаһаань эхилэн, нооһо хүдэлгэнгүй, гүбылгэнгүй голдо орёно. Модон гол урид бүтээдэг. Хэды шэнээн үргэнтэй

шэрдэг хэхээ һананат, тэды шэнээн утагай бүдүүншэг модоор хэхэн гол хэрэгтэй. Хоёр тээһэнь 10 сантиметр тухай утатай нарихан бүлэ байха. Бүлэ гэжэ нэрлэгдэдэг гүнзэгы газартань шэхэн гэжэ нэрэтэй гохо түмэрөөр, модоор хэгдэдэг. Шэхэндэнь дээрһэн аргамжаар хэхэн татуур байха. Татуур гэжэ нэрлэгдэдэг бүтүү хуртань 15-18 метр утатай таталга байдаг. Голдо орёһон нооһоной газраагуур - даалин гү, али пумаажан бүд, дээгүүрнь - брезент бүрээһэн. Тэрэнээ мушхамалаар һайса орёон уядаг. Тон һүүлдэ зангилаа бүлэ гэжэ нэрлэгдэдэг хобоодоо тоонтолжэ уядаг. Тоонто, (морской узел) тон бүхэ зангилаа. Бүтүү тоонто, мухар тоонто гэжэ байха. Зангидажа бүхэлөөд, хоёр талынь шэхэ углаһанай һүүлдэ мориндо бухал орууһан янзатайгаар эмээлэй даруулгада шагтагалан ганзагалха. Морёороо голтой нооһо шэрээд, урагша хойшонь ябуулха.

Зарим нутагуудта модон гол хэнгүй, хуушан нэеы дээрэ дэбдин орёгоод, нэеы дарадаг. нэеы гарааршье шэрэжэ болоно. Гар нэеы багахан байдаг.

Буряад арадай нэеы даралга нутаг бүхэндэ ондоо ондоо шэнжэтэй байбашье, ехэнхидээ иимэрхүү юм.

ДОРЖЫН Жалма.

үгэхээ яһан байгаа гэшэб даа гэжэ һанахаш. Теэд юумэн һанаһаанар болодоггүй муутай гүб даа, заримдаа, халаглахааршье байдаг. Нэгэ танилани тээсгэн иимэ ушар тухай голхоронгөөр хоорёбэ.

басагатай болоходоо, Нараана гэжэ нэрэ үгэхэ гэжэ хэлсэтэй мүн дэ тэрэ ЗАГС-да ерээ һэм. Тэндэхи хүдэлмэрилэгшэдэ түрүүн нэрэ дууддагүй байгаа хаш. "Хэн гэнэбта даа"? гэжэ лаблан асууһанай удаа

Цыренович: "Энэшни, нүхэр, муу бэшэ, ехэ һайн юумэн болоо гэшнэл. "Наран" гэшнэл ехэ хатуу шанга нэрэ гэшнэ. Тимэ нэрэ үгэжэ болохогүй. Тимэ шанга нэрэ дааха гэшнэл хүнгэн хэрэг бэшэ. Эгээл юрын нэрэ

ШЭЛЭЖЭЛ ҮГЭХЭ БАЙГААБДИ

Арай гэжэ нэгэ аштай болоод, тэрээндэ дуратай нэрээ үгэхэ гээ ха. Гэр бүлэ соогоо зүбшэжэ хэлсээд, ЗАГС ерэхэдэнь, тэрэ нэрыень бэшэхээ ЗАГС-ын хүдэлмэрилэгшэ арсаа-ха. Юундэб гэхэдэ, тэрэ нэрэнь үгтэхэ ёһотой нэрэнүүдэй список соо үгы байгаа. Хоёр тала сээс булалдажа, арсалдажа ядаад лэ һүүлэй һүүлдэ зада хэрэлдээд лэ тараа. Улаан-Удын Советскэ районой ЗАГС-да аша хүбүүтэ саархан дээрэ нэрэтэй болгохо гэжэ зоринһон хүгшэн эжы баабай хоёр хэрэгээ тэндэ бүтээнгүйгөөр гаража ошоод, ондоо тээ ошожо һанаһанаа абаһан лэ байнал даа.

зузаабтархан нэгэ ном гаргажа, "Н" үзэгтэй нэрэнүүдые уншабал даа. Тиигээд: "Энэ нэрэтнай список соо үгы байна, тиимэһээ энэ нэрээртнай документ бэшэхэ эрхэгүйб" гэбэ.

Түрэлхид эдэб эсын нэрэ үгэжэрихидэг. Үхибүүниинь томо болоходоо, нэрэдээ дурагуйтэжэ, хэлгэхэ гэжэ зободог. Иимэ юумэнэй болохогүйн тула Россин Федераци соо (республика, область, хизаараарнь) үгэхэ нэрэнүүдэй алфавидай гуримаар үгтэһэн нэрэнүүдэй список байдаг гэжэ ойлгоод, тон гайхажа гараа һэмби. Тиигээд ажалдаа ошожо ябатарни, поэт Георгий Дашабылов дайрадаба. "Ягаа уруу дуруу ябанабши?" - гэхэдэнь ушараа хэлэбэб. Хоёрэһыемни шагнаһан Георгий

үгэжэрхи" гэжэ һанааемни ехэ зохидоор заһаа бэлэй. Нютагайнгаа хүбүүнэй үгы хүндэгтэйдэ угтан абажа, зээ басагата саархан дээрэ ондоо нэрэтэй болгоо һэм даа.

Харин тээсгэнэй хүнтэй энэ баримтын дахинаа дабтагдахада, гайхажа, дурсагдаһан албан газар руу хонходожо, энэ ушар тухай асуубаб. Тэрэнэй дарга В. А. Колесниковатай яһала зохидоор хөөрэдэбэбди. Эдэ үзэгдэлнүүд хуу үндэһэтэй байба. Эхэ, эсэгынгээ үгэһэн нэрые голожо, нэрээ хэлгэхэ гэлэн ябадануудай үсөөн бэшэ дайралдадаг тушаа тэрэ хэлээ.

Тиихэдэ энэмнай юун болоноб даа? Арбаад жэл соо орон доторнай хэды ехэ хубилалтанууд болоноб? СССР гүрэншье һандаран һалаа,

Теэд би энээндэ оройдоошье этигэжэ ядаагүйб - өөртэймни иимэ ушар тохёолдоһон юм. Арбаад жэлэй саана зээ

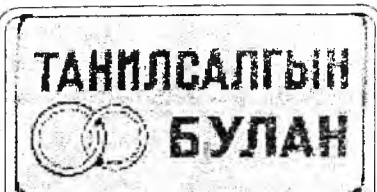
Уншагшадай гуйлтаар

НЭРЭШНИ ЯМАР УДХАТАЙБ?

- Буда, Будда (ланза) - оюун ухаагаа гэгээрүүлэгшэ, нэргээгшэ. Буддын шажан мүргэлэй үндэһэ һуури табигша. Будда Шакьямуни V-VI зуун жэлнүүдтэ Энэдхэгтэ ажаһууһан. Будажап (ланза-түбэд) - Будда бурханай хамгаалалгатай Булад, Булат, Болот (тиорксэ-буряад) - хатуу булад Бутид, Бутидма (түбэд) - хүбүү дахуулагша Буянга (буряад) - буянтай, һайхан сэдхэлтэй Бэлигтэ (буряад) - бэлигтэй, сэсэн ухаан бодолтой

- Вадим (ород) - хөмороо татагша, арсалдааша Валентин, Валентина, Валерий, Валерия, Валериан (лата) - элүүр энхэ, хүсэтэй Вмпил (түбэд) - хүсэ шадал арьбадхагша Вандан (түбэд) - засаг баригша, һүр хүсэтэй Ванчик (түбэд) - хүсэн түгэлдэр, һүр ехэтэ Варвара (греческэ) - зээрэншүү зэршэг зантай, буса хүн Варлаам (греческэ) - арадай, хүбүүн

- Василий, Василиса (греческэ) - хаан, хатан Вера (ород) - этигэл Вероника (греческэ) - илалтата, булимтарагша Викентий (лата) - илагша, һаад түбэг дабагша. Виктор (лата) - илагша Виктория (лата) - илалта Виссарион (греческэ) - ой тайгын Виталий (лата) - ажаמידаралта Владимир (ород) - дэлхэе эзэмдэгшэ Владислав (ород) - алдар солодо хүртэгшэ

25 һаһатай, дээдэ һургуулитай, сэбэрхэн шарайтай, урин зохидхон абари зантай, лэгэ басагатай залуу эхэнэр ажабайдалда өөрынгөө һуури олоһон, бата найдамтай 25-33 һаһатай залуу хүнтэй танилсаха дуратай.

Абн. № 8.

Хүдөө нутагта ажаһуудаг дунда һургуулитай 41-тэй эрэ хүн 27-һоо 40 хүрэтэр һаһатай эхэнэртэй танилсаха хүсэлэнтэй.

Абн. № 9.

Механик мэргэжэлтэй, архи уудаггүй, тамхи татадаггүй, үндэр бээтэй (178 см), 44 һаһатай эрэ хүн саашадаа гэр бүлэ байгуулхаар 41 хүрэтэр һаһатай эхэнэртэй танилсаха хүсэлэнтэй байна. Хэрэгтэй болоо һаань, тэрэ хүдөөгэй аймаг зөөхэ аргатай. Иимэ хаягаар бэшэгты: 670006, Улаан-Үдэ хото, п/п № 513901, эрижэ абатар (до востребования).

Абн. № 10.

Газетымнай октябриин 26-най дугаарай "Танилсалгын буланда" толилогдоһон 9 номертой сонисхолдо бэшэг эрэнхэй гэжэ дуулганабди.

Хэрбээ өөһэдөө иимэ удхатай сонисхолнуудые үгэхэ, мүн энэ хууданда толилогдоһон сонисхолнуудай анхаральетнай татажа, танилсаха гэрбэлтнай, бэшэгүүдээ иимэ хаягаар элбгээхыетнай дурадханабди:

Улаан-Үдэ, Каландаршвилиин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци, "Сэсэг".

хубилган шэнэдхэлгэ, дэлгүүр, үргэн демократи - юрэдөө айхаар юумэнүүд болоно. Харин тиин гэлһээ энэ бишыхан ЗАГС-ын таһалга соо ямаршье хубилаалтын болодоггүйн гайхалтай. Үнгэрхэдөө, өөһэдынгөө үхибүүдтэ өөһэдтэмнай дуратай нэрээ үгэжэ шадахагүй гэжэ юун гэшэбдаа! Ехэ болоһон үхибүүд нэрээ голоод хэлгэхээ һанабал, хэлгэг лэ - энэ ондоо асуудал. Харин түрэлхид ажаһуужа байгаа сагтаа шэлэһэн нэрээрээ үхибүүндээ хандаг лэ.

В. ТОКТОХОЕВА.

- Влас (греческэ) - юрын, бадарган, бүдүүлэг Всеволод (ород) - засаг баригша Вячеслав (славянска) - алдар солотой Гавриил (еврейскэ) - минии һүр хүсэн Гажидма (түбэд) - гоёшоомо, һайхашаама Галдан (түбэд) - юрөөлдэ хүртэгшэ, хуби заяагаа зол жаргалаа ологшо Галина (греческэ) - номгон даруу зантай Галсан (түбэд) - һайн хуби заяатай Ганжил (түбэд) - баяр жаргал Гарма (түбэд) - одо мүншэн

Г. Ц. Цыдынжаповай түрэхөөр 90 жэлэй ойдо зорюулагдаһан "түхэрээн шэрээ" үнгэргэгдэ

соёлой ба искусствын ажал ябуулагшад бэлитгэ хүбүүтэ мартахагүй. Тэрэнэй нэрые Бурядай оперо болон баледэй академическэ театрта олгохын түлөө ябуулга хэхэ эрхэтэйбди, уялгатайшые байнабди, - гэхэн тобиолол Валентина Цыреновна хэбэ.

Россин Федерацингабыята артист А. А. Арсаланов иигэжэ хэлэбэ:

- Гомбо Цыдынжапов буряад арадай соёл ба искусствые хүгжөөх хэрэгтэ онсогабыятай байһан хадаа СССР-эй арадай артистын нэрэ зэргэдэ эгээн түрүүшээр хүртэһэн, Гүрэнэй шангай лауреадай нэрэ солотой болоһон байгаа. Тэрэнэй ажал ябуулгын ашаар манай республикын оперо болон баледэй театр Ленинэй ордендо хүртэһэн, удаань олон артистпууднай СССР-эй, Россин арадай, мүн габыята

режиссёроор олон жэлүүдтэ ажаллаһан Ф. С. Сахиров үгэ хэлэхэдээ, өөрынгоо байгуулан театрнуудай репертуарта, зүжэгүүдэй рольнуудые гүйсэдхэхэ актёрнуудта илангаяа ехэ анхарал хандуулаг байгаа гэжэ тэмдэглэбэ. Гомбо Цыдынжапов ходоодо урагнаал һанаатай, эрдэм мэдэсээ дээшэлүүлхын, арад зондоо аша туһатайгаар ажаллахын түлөө оролдодогын намда ходоодоо һайшаагдадаг һэн гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглэбэ.

Россин Федерацин арадай артист П. Т. Абацёев Гомбо Цыдынжапов тухай һайн һайхан үгэнүүдые хэлээ.

- Нуража байхадамни, театрта ажаллажа байха

мэдээжэ классику зохёолнуудые театрай сценэ дээрээ табижа шад түүхэтэй гэжэ онсолбо.

"Түхэрээн шэрээ" уулзалгада хабаадагшад - Россин Федерацин арадай артист Владимир Буруев, Буряад Гүрэнэй университетэй ба философиин эрдэмэй кандидат Дондоп Очиров, Россин Федерацин габыята артист Чимита Шанюшкина, Буряад Республикын, Россин Федерацин габыята артист

Бурядай искусствын элитэ ажал ябуулагша, актёр, режиссер болон драматург, СССР-эй арадай артист, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Г. Ц. Цыдынжаповай нэрые Бурядай оперо болон баледэй академическэ театрта олгохо гэхэн дурадхал эндэ соностоо.

ДУРАСХААЛЫНЬ ХЭТЭДЭЭ МҮНХЭЛ

Эмгэгэй 90 жэлэй ойдо зорюулагдаһан дурасхаалынь үдэштэй дашарамдуулан, оперо, баледэй театр соо дэхэ концерт хяруулагдаа.

Буряад Республикын Нацыональн библиотеко соо Г. Ц. Цыдынжаповай түрэхөөр 90 жэлэй ойдо зорюулагдаһан "түхэрээн шэрээ" эмхидхэгдэбэ. Баргажанай районһоо ерэнэн делегат, республикынай соёлой хүдэлмэрилэгшэд, олоннитын түлөөлэгшэд "түхэрээн шэрээдэ" хабаадалсажа, өөрынгоо һанамжа, дурадхалнуудые хэлэһэн байна.

Олоннитын түлөөлэгшэдэй тус уулзалгые Буряад Республикын соёлой министрэй орлогшо А. М. Майорова нээжэ, СССР-эй арадай артист, Гүрэнэй шангай лауреат Г. Ц.

Цыдынжаповай ажал ябуулга тухай хуураангыгаар сумларагшадта хоорэжэ үгэбэ.

Искусство шэнжэлгын эрдэмэй доктор, Зүүн Сибириин соёлой болон искусствын академии профессор В. Ц. Найдакова СССР-эй арадай артист тухай гол элидхэл хэбэ. Тэрэ олон һонирхолтой баримтануудые дурдажа, Бурядай хүгжэмтэ театрай, оперо болон баледэй театрай хүгжэлтэдэ артагүй ехэ үүргэ дүүргэһэн тухай дэлгэрэнгүйгээр хөөржэ үгэбэ. Гомбо Цыдынжапов бэлитгэ артист, режиссер байхаһаа гадна нийтын хүдэлмэридэ шунажа ородог, буряад арадынгаа соёл ба искусствые хүгжөөхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа, мэргэжэл шадабарияа зорюулан гэжэ элидхэлшэ тодорхойлоһон байна.

- Буряад ороной арад зон,

артистпуудай нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэһэн бэлэй. Тэрэ артагүй бэлитгэй артист, бэрхэ эмхидхэлшэ байһан тула буряад арадай түрүүшын националыга, оперо болон баледэй театр бии болгохо, бэрхэ артистпуудые нурган хүмүүжүүлэхэ, Москва болон бусадшые томо томо консерваторинуудта залуушуулые нургаха талаар илангаяа ехэ хүдэлмэри ябуулан габыятай. Буряад арадай искусствын омогорхол болохо хүбүүгээ түрэхөөр 90 жэлэй ойтойнь дашарамдуулан, олон һайшаалтай хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлжэ байһан нютагайын хүн зондо баяр баясхалан хүргэнэб. Тэрэнэй ажал ябуулга ба дурасхаалын хэтэдээ арад зониймнай дунда тодорон байха ёһотой". Буряад драмын театрай

үдэмнишые намда, залуу артистда ходоодоо туһалжа байһан юм. Бидэ, артистпууд, бултадаа Гомбо Цыдынжаповичһаа айдаг бэлшэ, харин үнэн эрхэнһөө хүндэдэг байгаабди. Манай урда шанга эрилтэ табидаг байгааншые һаа, үнэхөөрөө энэрхы сэдхэлтэй, хүн бүхэндэ туһалхые оролдодог удамаршамнай байһан юм. Тиймэһээтэрэнэй нэрэ Бурядай оперо ба баледэй академическэ театрта олгохо гэхэн дурадхалые гүйсэдөөр дэмжэнэб, - гэбэ.

Буряад Республикын ород драмын театрай режиссёр Н. Е. Логачев үгэ хэлэхэдээ, Гомбо Цыдынжапов - СССР-эй олон элитэ артистпууд ба коммюнистовнуудые мэдэхэ, тэдэнтэй ганил байһан тула националыга "Энхэ Булад баатар" гэжэ оперо, дэлхэйн

Дарима Сангажапова, Буряад Республикын Арадай Хуураангы Комитедэй түрүүлэгч орлогшо Дарима Сунд Баргажан аймагай Лушан хургуулийн багша Валентина Посходиева болон бусад хэлэһэн байна. Тэдэнэрбуу нэгэ һаналтайгаар Буряад оперо ба баледэй академическэ театрта Гомбо Цыдынжапов нэрэ олгохо гэхэн һанал бэлэрхэйлээ.

Жэшээлэхэдэ, Дондоп Очиров үгэ хэлэхэдээ, Гомбо Цыдынжапов гансал Баргажан нютагай зоной омогорхой харин бүхы буряад аймаг ороной омогорхол болоно гэжэ зүбөөр хэлээ бшуу.

"Түхэрээн шэрээ" уулзалга оперо болон баледэй театрт соо үргэлжлөө, сутларагшад ай урда мэдээжэ ажал ябуулагшад СССР-эй арадай артист Лариса Сахьянова, Баргажанай районной захиргаанай гуурам орлогшо Н. Ф. Петренко, мэдээжэ ажал ябуулагшад Миронова болон концертдэ ерэгшэдэй үргэлжлэл, Г. Цыдынжапов дурасхаалые мүнхэ бэлэжэ Бурядай оперо, баледэй академическэ театрта тэрэнэй нэрэ олгохо тухай үшөө дахин хэлэһэн байна.

Тэрэ үдэшэ театр соо концертдэ олон мэдээжэ артистпууд хабаадаа.

С. Очиров

ЗУРАГУУДААР: Түрэхэ дээрэ концертын үедэ, Россин Федерацин габыята артист А. А. Арсаланов; соёлой хүдэлмэрилэгч ветеран Г. П. Миронова; режиссёр "Түхэрээн шэрээ" хабаадагшад залуу С. Балдуевтай

Түрэл нютагаймнай түүхэхээ

МОНГОЛ - БУРЯАДУУД АНХАН ЯАГААД ОРОД ГҮРЭНЭЙ МЭДЭЛДЭ ОРООБ?

Эхнийнх нь (18-най дугаарта). Энэ олохон отог хасаг сэрэгэй албатай болохонгоо (161-1762 онуудаар) тоололгын список тэрэ үедэ табель гэдэн дэбтэр соонь гэдэ бусад түрэлтэн тэжэ нэрэтэй юм. Албан шээнэлэгдэнэй хүрэтэр Сэлэнгын нородческо управа гын Земскэ сүүдэй мэдэлтэй байгаа. 1808 оной үеэр, Үдын Земскэ захиргаанай мэдэлтэй болж, Сэлэнгын нөвө байхан тосхонхоо хуу тээ Сэлэнгын газарта отог зоной контожо байгуулаа гэнһээ хойшо отог байхан тайшаа ноёдой оюулагдажа, ганса шатаатай болоо. Отог нэгэ угай бүлэг зон хүндөө хүдөөгэй түрүүлэгшэ, тэрэнэй байхан гэхэ мэтэ байладаг болоо

медаль болон кортигоор шагнагдаа.

4. Жамбалдоржо Буянтын гэгшэ 1882 онһоо отогой старостаар 8 жэлдэ хуужа, мүн лэ Хаанһаа иимэрхүү хайра шагнал абahan.

5. Дмитрий Михайлов гэгшэ готол буумал отог зоной гулваагаар 1860 онһоо хойшо 15 жэлдэ хүдэлжэ, 2 дахин мүнгэн медаль, 2 хүрил (хүнгэн) медаль болон бусад шагналда хүртэһэн байна.

6. Эрдэни Дансаранай гэгшэ ашабагад отогой заседателин тушаалда 1875 онһоо хойшо 7 жэл хүдэлөөд, 1 мүнгэн медаль абаа.

7. Дарма Михайлын - готол буумал отогой старостаар 1882 онһоо эхилжэ, 3 жэл хүдэлөө.

8. Сайнцаг Юмжабын - Юрөөгэй харанууд отогой гулаа, 1884 онһоо 14 жэлэй туршада тайшаагай тушаал эзэлжэ хуугаад, 1 алтан, 2 мүнгэн, 2 хүрил (хүнгэн) медаль хайра шагнал абahan намтартай.

Зүүн Сибириин бусад түрэлтэнэй (инородецуудай) захиргаан гухай устав-тогтоолой 1822 оной июлийн 22-ой үдэр баталагдаһанай ёһоор, Сэлэнгын отогоудай захиргаанай конторын хүдэлмэри зогсоогдож, тэрэнь Степной Дүүмэ гэжэ нэрэтэй болоо юм гэжэ эндэ тэмдэглэхэ шухала. Тайлбарилан хэлбэл, инородческо управленийн устав соо хэлэгдэнһэнэй ёһоор, нютагай захиргаанай хүтэлбэрилгын гурим хүбилгагдажа, Степной Дүүмэ ахамд тайшаа ахалан мэдэжэ байха, харин отогоудай инородческо управануудта, хүдөө нютагуудта, гулваанар болон тэдэнэй туһалагшад-зайхануудай орондо старостанууд гэнэн тушаалууд бии болгондоо юм. Тэдэнэртэ бултандань гүрэнһөө түүэгдэдэ салин гэжэ байгаагүй.

Тэрэ үедэ хүдөө нютагуудай бусад түрэлтэ зон (инородецууд) ямар налог түлбэри түлэдэг байгааг гэхэдэ, хүн бүхэнһөө жэлдэ 1 түхэриг 29 мүнгэнһөө 1 түхэриг 43 мүнгэн хүрэтэр татабарн суглуулагдадаг байгаа гэжэ бэшгэдэнэ.

Сэлэнгын Степной Дүүмын

мэдэлэй бусад түрэлтэд 1808 онһоо эхилжэ, эндэ тэндэ газар хахалжа, тарья тариага боложо захалаа. Мүн лэ тэрэ үеэр шотаг бүхэндэ нөөсөлгын мангажай (элеватор) гэхэ гү, али тарья тушаажа абадаг газарнууд бии болоо. Тиймэ 54 мангажай Зүүн Сибириин ахамд управленидэ сэхэ мэдэлтэй байхан.

1883 оной январийн 19-дэ абтаһан тогтоолой ёһоор, нютагай эрэ хүнүүдэй багахан лэ хубинь тарья тушааха уялгатай лэн. Хэдышые ехэ тарьянай хуряагдаа, тушаагдаа һаань, тэрээндэ нэмэлтэ түлбэри гэжэ байгаагүй.

Анханһаа хойшо буряадууд адууһа мал үсхэбэрилжэ, гол түлэб тэдэнэйнгээ ашаг шэмээр хоолойгоо тэжээдэг, ажаимдардаг байхан тула нүүдэл байдалтай һааб даа. Малаа бэлсээхэ газараа хаража, зуһалан, үбэлжөөн гээд лэ нүүжэ ябаа. Энэнтэй хамта адууһа мал үсхэбэрилгын яһала үргэдэжэ, зоной тоогой олон боложо байбашье, эдүүриинь газар бага байхан.

Эндэхи буряад зон заһанай агнуури хэдэггүй тула ехэ гол мүүрэнүүдһээ холошог, тала дайдаар ажаһуудаг байхан, диленхидэ ой хүбшын ан агнахада таатай хадалиг, баялиг ехэтэй Байгал далайн урда талаар хуурижаһан түүхэтэй. Тэдэнэр ашажа, хэрмэ, булга, халюу, эрбэд, баабгай, гүрөөһэ, бута, хандагай гэхэ мэтые бариадаг, арһа хүдэһыень наймаалдаг, тушаадаг байгаа. Тиймэ худалдаа наймаагаар эндэхи зон Монгол, Хятад болон ондооһые гүрэнүүдтэй харилсаа холбоотой байхан гэшэ. Хягта Эрхүү хоёрой хоорондо харгын татагдахада, наймаан болон бусад харилсаа холбоон улам үргэдөө һааб даа.

Хожом болотор Хара Хужарай, Армагай Лэбэнтэйн Цэдэн-Доржо, Поголодын

Салаабша гэдэг наймаашада аяр Эрхүү хото Игуминой тракт харгыгаар ябажа, наймаа хэдэг байгаа гэхэ.

Дээрэ хэлэгдэнһэн буряад отогоуд зоной шажан гэгээрэл тухай хэлэхэдэ, 1859 оной майн 15-да баталагдаһан хуулийн ёһоор, буддын шажантанай ахалагшаар Бандида хамба Галуута - Нуурай (Хүлэн нуур) дасанда хуугаа. Тэрэнэй мэдэлдэ оршон тойронхи багахан 34 дасан, мүргэлэй 176 дуган (чойрын, диваажанай, сахюусанай, ганжуурай гэхэ мэтэ) бии байгаа. Энээн тушаа нэмэжэ хэлэхэдэ, бүри 1640-1660 онуудта Атаганай 6 отог зон Монголой Сэсэн хаанай мэдэлдэ байхаһаа эхилээд, буддын шажантай олохон түүхэтэй. Тиймэһээ иишэ эрэхэдэ, өөһэдын ламанартай, бурхангай ерөһэн байжа болоо. Тэрэнэй урда тээ Сэлэнгын буряадуудта шүтэлгэ мүргэлэй хэшээл үгы байхан, өөһэдын жэжэ хаашуулыше тэдэндэ байгаагүй гэжэ ойгохоор.

Бүхы 22 отог зоной тоонь хэды байгаа юм ааб гээд харахада, 1853 оной 10-дугаар тоололгын бэшгэй (ревизиин) албатанай дэбтэр соо бэшгэдэнэй ёһоор, иимэ байгаа:

Нэгэдэхи атаган зон - 1363, хоёрдохи атаган - 326, хамта - 1692 хүн. Нэгэдэхи сартууланууд - 580, хоёрдохи сартууланууд - 770, хамтадаа 1350 хүн байгаа. Нэгэдэхи табанууд - 292, хоёрдохи табанууд - 115, гурбадахи табанууд - 587, хамтадаа - 894 хүн байхан. Цонгоолнууд - 1418, ашабагадууд - 1097, үлжэн - 119, Сүхын харанууд - 256, Юрөөгэй харанууд - 496, готол буумал зон - 661, подгорно - 417, Сэлэнгын нэгэдэхи харанууд - 1115, Сэлэнгын хоёрдохи харанууд - 285, Сэлэнгын гурбадахи харанууд - 350, хамта 1750 хүн байгаа. Саашань

хэлэхэдэ, нэгэдэхи чоно зон - 481, хоёрдохи чоно - 272, хамта 653 хүн, хатаган - 442, бүүбэй хурамчи - 450, алагуй - 286 хүн.

Бүхы дээрээ эдэ отогоудта 12.102 хүн зона ажаһуужа байгаа. Гадна эндэ баһа үшөө холимог яһанай 169 хүн энэ тоодо ороогүй байхан. Тинхэдэ эхэнэр зон баһал энэ тоо бүридэлдэ оруулагдаагүй үлөө.

Энээнһээ гадна, 1887 оной январийн 1-нэй тоо мэдээнэй ёһоор, Сэлэнгын Степной Дүүмын мэдэлэй газар дээрэ буддын шажанай мүргэлтэй зон гэбэл, эрэгтэйшүүлын - 14.663, эмэгтэйшүүлын - 14.463, хамта 29.128 хүн байхан гэхэ.

Үнэн алдартын шажанда мүргэлшэд, бусад түрэлтэн, холимог зон хамта - 1321 (тэдэнэй 668-ниинь эрэшүүд, 653-ниинь эхэнэрнүүд) хүн тоологдожо байгаа.

Бүхыдөө эндэ 30.447 хүн хоёр янзын шажан мүргэлдэ шүтэжэ байхан болоно.

1853 оной майн 15-най тогтоолоор, эндэхи буддын шажанай дасан, дугануудта өөһэдын газар татаалагдажа үгтэдэг болоо. Мүн 1890 ондо шара эрээн түмэр бар жэлдэ буддын шажанай 4067 жэлэй ойн баяр, ехэ һайндэр тэмдэглэгдэнһэн түүхэтэй.

Сэлэнгын Степной Дүүмын мэдэлэй газар дээрэ ажаһуудаг зоной үсхэбэрилжэ байхан табан хуинуун адууһа малайн тоо нимэ байгаа:

үхэрнүүдын - 48.040 толгой, адуу моридын - 17.713, тэмээнинь - 31, хонин хүрэгын - 84.872, ямадын - 2140 толгой. Хамтадаа адууһа малын 180.096 толгой байхан гэжэ тоологдоно.

Эдэ бүгдэ 1887 оной март һарада Сэлэнгын Степной Дүүмын дэбтэр соо бэшгэдэн тоо, баримтануудһаа абтажа, тобшоор оршуулагдажа үгтэбэ.

Ц. САБСАЕВ, ажалай болон дайнай ветеран.

ДАКЦИЙН АРХИВҺАА

ОРОНДО бокс хүгжөөхэ хэрэгтэ багшапарай институттай, Россия Федерацийн габыата тренер Антон Андреевич гэхэ хубиггаяа оруулһан гэшэ. Гушаад жэлдэ энэ дээдэ багша уедо тэрэ боксоор республикыгаа суглуулагдамал ахалагша тренер байһан юм. Ленинград хотодохи Лесгафтын физкультурна институт дүүргэжэ, багша-тренерэй болоһон Антон Андреевич физическэ хүмүүжүүлгын шагнааар хүдэлөө.

Антон Андреевич ахалагша тренерээр хүдэлжэ үедэ Буряад ороной ехэ амжалта туйлажа, СССР-эй болон Россия Федерацийн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, уласхоорондын наадануудта Жэшгээн, 70-дахн онуудай эхитдэ Валерий Стрельников Зориктуев оронойнгоо чемпионууд болоһон, Павел Намжилов, Дүлзэн Бабудоржиев, Владимир Султумов болон бусад Россия чемпионууд болоһон, шагтай тарһан байгаа. Мүнөө А. А. Атархановой хурагшад болоод, багшынгаа хэрэгтэ амжалтагайгаар үргэлжэлүүлнэ. ЭРЭЭ (баруун гарһаа): Россия габыата тренер А. А. Атарханов - спортын мастернууд Д. Бабудоржиев, В. Нимаев болон бусадтай хамта байна.

Фотожурналист Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ архивһаа абтаба.

ЭЖЫН ЖАРГАЛ ЭДЛЭЖЭ...

(Буряад Республикын габьяата артистка Дарима Батомункуевагай зохёохы ажалай 30 жэлэй ойн баярай үдэшэһөө тэмдэглэлнүүд)

...Гоё найханаар шэмэглэгдэһэн театрай тайзан дээрэ сэсэгээр бүрхөөгдэһэн дүүжэндэ һууһан габьяата артисткын дээрһээ буужа ерэхэдэнь, танхим соо альга ташалган шааяшаба. "Мүнөөдөр бэлигтэй артистка Дарима Батомункуевагай алтан ойн алдартга үдэшэ" гэжэ концертыг х ү т э л б э р и л э г ш ы н соносохгодоһоной удаа зүжэгүүдтэ гол олон рольнуудыг суг наадаһан Россин арадай артист Михаил Едбонов уригдажа, "Долоон үбгэдэ" (хүгжэмынь Ц.Шойжинимаевай) гэхэн дуугаа бэлэг болгон барйба. Инаг дуранай охиндо абтаһан залуу героинуудай рольнуудыг оло дахин хамта наадаһан, Ленинградта суг (һураһан үетэниинь болохо арадай артист найхан үгэнүүдыг хэлэжэ, "тэнгэрийн мүшэн шэнги ходо яларжа, эхэ хүнэй, хүгшэн эжын жаргал эдлэжэ" ябахыень Д.В.Батомункуева да хүсөөд, урдаһин үшөө олон зүжэгүүд хүлээнэ гэжэ тэмдэглээ.

Удаань Т.Минуллиной "Улгын дуун" гэхэн зүжэгһөө хэлэг харуулагдажа, үхибүүнһээ арсаһан залуу эхэнэрэй рольдо Т.Бальжанова, харин тэрэһидэ эхын нангин үүргэ, сэдхэл тухай ойлгуулаһан эхэнэрэй рольдо республикын габьяата артистка Д.Батомункуева тон бэрхээр наадажа, гүн сэдхэлэйнгээ үгэнүүдыг шагнагшадта дамжуулжа шадаа. "Үхибүүнэй түлөө эхэнэ харуусадаг, үхибүү түрэхэ хамгаал" гэхэн сэдхэлэй оворһоо гарһан үгэнүүд, эхэ хүнэй бодолнууд артисткын бэлиг шадабарийн гэршэ болобо.

Тайзан дээрэ 30 жэлэй хугасаада наадаһан рольнуудыг театрай артистнууд гүйсэдхжэ, байгуулаһан образнуудыг зүгһөө Дарима Вандановна амаршална, "Үнэр баян, бунтай һууһы даа" гэжэ үрсэнэ. "Троицки" гэхэн зүжэгһөө хэлэгтэ Д.Батомункуева

наадахадаа, шанга хүсэл зоригтой эхэнэрэй образ гаргана.

Театртаа суг хүдэлдэг Эржена, Саян Жамбаловтан бэлэг дуугаа, харин театрай ахамад зурааша Бальжинимаев шог ёгтоо өөрынь дүрэ зураг (шарж) габьяата артисткада барйба. Театрай ахамад режиссёр В.И.Кондратьев, соёлой министрэй орлогшо А.М.Майорова, ВАРК-ын хүтэлбэрилэгшэд Д.Н.Д.Дугаров, Б.Д.Баяртуев гэгшэд амаршалгын үгэнүүдыг хэлэжэ, бэлэг сэлэг дамжуулба. "Иимэ найхан үдэшэнүүдыг үнгэргэжэ байһан арад зоной һүдэ диндэхэгүй, үйдэһэн соёлоо үргэжэ байхабди. Энэ найр хадаа тэрэнэй гэршэ болоно, бэрхэ хүбүүд, басагадаа һунгажа, үндэр соёлтой ябахамнай болтогой" гэжэ Б.Д.Баяртуев хэлэжэ, бэлиг талаангаараа арад зоноо үргэжэ ябахыень Дарима Вандановнада хүсөөд, буряад ёһоор тэрлиг үндэхүүлээ.

СТД-гэй Буряадай правлелиин зүгһөө тэрэнэй гэгшүүн В.И.Кондратьев сайн сервис бэлэг болгон барюулба. "Ульгэр" театрай режиссёр С.Д.Хажитов, Хорин аймагай соёлой таһагыг даагша Б.Д.Цыдыпов, Хэжэнгын аймагай Хөөрхын клубыг даагша С.Б.Бальжинимаева, "Хэжэнгэ" болон "Арьяа-Баала" нэгэдэлэйхид баяр ёһолоорнь халуунаар амаршалжа, гарай бэлэгүүдыг барйһан байна.

Багшанарай училищида суг һураһан нүхэдэнь, багшанарынь тайзан дээрэ уригдажа, үрсэлэй найхан үгэнүүдыг хэлээ. Эндэ үннэй багшадга, Д.В.Батомункуевагай классайн хүтэлбэрилэгшэ байһан Ц.А.Нимаева сэдхэлэй найхан үгэ уярма гобор хэлээд, буряад ёһоор хадаг барйба.

Аргагүй найханаар арадай дуунуудыг таталуудга Буряад Республикын арадай артист Дамба-Дугар Бочиктоев суг хүдэлдэг нүхэрөө амаршалан,

олондо мэдээжэ болоһон "Бадмахан лэнхобо" гэхэн дуугаа бэлэглээ.

Находко хотын "Кредо-2" гэхэн худалдаа наймаанай компани, "ЗИЛавтосервис" гэхэн бүлгэм 1-1 миллион түхэриг бэлэглэбэ. Түрэл нютагаархидынь тээгдээрхид баярай найхан үгэнүүдыг хэлэжэ, бэлэгэ барюулан, бэлигтэй артисткыг баясуулба. Хайн нүхэрэйн (режиссёр Цырен-Доржо Бальжановай) эжы, түрэлхид бэриэ тон халуунаар амаршалба. Унаган нүхэд Коротунтан гэр бүлөөрөө амарха путёвко барюулаа.

Дарима Батомункуевагай гэр бүлын гэгшүүдэй-Алор (хүбүүниинь һамгатая, хүбүүтээ), Мишжуур хүбүүдэйн, Сапжидма басаганайн тайзан дээрэ уригдахада, хүнүүд халуун альга ташалгаар угтаба.

Эхэ хүнэй, буряад эхэнэрэй энэрхы сэдхэл, хүсэл бодол, эрмэлзэл ехэ зохидоор образууд соогоо дамжуулжа байха бэлиг шадабаритай артистка өөрөө эльгэ нимгэнтэй эхэ, найхан сэдхэлтэй хүгшэн эжы гэжэ оло дахин энэ үдэшэ дээрэ хэлэгдээ. Буряад эхэнэрэй абарн зан, заншал, залуу героинуудай романтическа шэглэл, уян сэдхэл, эхэ хүнэй гүнзэгы бодол, энэрхы найхан эрмэлзэл, шанга хүсэлтэй хүнүүдэй аяг ааша харуулжа шададаг артисткын зохёохы зам тухай театрай фойе соо нээгдэһэн фото-зурагуудай выставкэ дөөрэнэ. Эндэ эхын образ эрхимээр гүйсэдхэһэн тухай Д.В.Батомункуева "Улгын дуунда" наадаһан образынь гэршэлэнэ. Саашадаашы эхэнэрүүдэй Коппи һонин образуудыг, эхын нангин сэдхэл зүжэгүүд соогоо үшөө оло дахин харуулжа байха гэжэ бидэ элгэнэбди, зохёохы ажалдань үшөө ехэ амжалта хүсэнэбди.

Б.ДОРЖИЕВА.

Манай республикада хатарай олон тоото ансамблии гээшэ. Зүгөөр тэдэнэй ори гансаань хатарай театрай нэртэй. Тэрэмнай хадаа зүүн зүгэй арагуудгай "Лотос" нэртэй хатарай ансамбль болоно. Тус ансамбль жэлэй туршада Дандар Баглуев угаридан хүтэлэ байна.

"Лотос" ансамбль Буряад ороноо түлоолэн, дэлхэ ороноудаар хатар наадаһа харуулжа, магтаал һалхуртэһэн намтартай.

Тэдэнэр мүн энэһе угда Италийн олон хото гора наадаһа харуулжа ябаһанаа, ютагаа бусаба.

Тус ансамблин репертуарта буряад, монгол, япон, элдэгхэ болон бусад арагуудгай хатарнууд ородог.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: "Лотос" ансамбль хатарна. М. ШАНТАКОВО

Соёлой һонин

ОРОД ХЭЛЭН ДЭЭРЭ

Буряадай түүхэ домогууд дотор Степной Дүүмэдэ, буса яһатапай управада, дасанда хадагалагдажа байдаг түүхэдэ хабаатай бодото документүүд олоор хэрэглэгдэдэг байһан юм. Эгээл тэрэ сагһаа эхилжэ, түрүүшын түүхэ домогууд, замай тэмдэглэлүүд, утай бэшгүүд найруулан бэшгэдэжэ эхилээ һэн.

Тон түрүүшын түүхэ домогуудай тоодо "Балжан хатанай дурдалга" ородог. Тэрэ 18-дахы зуун жэлэй эхиндэ бэшгэдэһэн юм. Мүн тэрэл үеэр буддын шажанай зохёолнууд буряад-монголшуудай дуида дэлгэрээ бэлэй.

Буряадай түүхэ домогууд дотор тэрэ үеын буряад-монгол арадуудай ажабайдал, тэдэнэй урданай түүхэ, шажан мүргэл тухай яһала зүбөөр, дэлгэрэнгыгээр хэлэгдэнхэй. Тийхэдэй буряад арад гээшэ Түб Азийн арадуудтай, йлаһагаа монголшуудтай уг гарбалаараа тон нягта холбоотой гэжэ онсолон тэмдэглэгдэһэн байна.

Мүнөө үедэ буряадай түүхэ домогуудай гар бэшгүүд Улаан-Үдэнь, Улаан-Баатарай, Санкт-Петербургийн, Москвагай, Эрхүүгэй, Шэтын, Томскын болон бусад хотонуудай эрдэмэй номой сангуудта хадагалагдажа байдаг юм.

Ород хэлэй дээрэ буряад арадай түүхэ домогууд бүри 1860-аад онуудһаа оршуулагдажа эхилээ һэн.

Энэ ном дотор Түгэдэр Тобоевой (оршуулагшань Н.Поппе), Вацан Юмсуновай (оршуулагшань Н.Поппе), Дамбий-Жалсан

Домбоцырен (оршуулагшань Б.Ш.Чимитдоржиев), Вампилай, Юмдана Бу бусадгай (оршуулагшань Б.Доржиев), Долсан Гемпилоной (оршуулагшань С.Дальков), Доржо Доржон (оршуулагшань Ц.Ван Цэдэнжаб), Сах (оршуулагшань Г.Р.Ж.Сажинов), Да Ендоновой (оршуулагшань Г.Румянцев), Будажаб (оршуулагшань Б.Д.Башаев) түүхэ оршуулагдаа.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правитель

Редакторай орлогшо С. Д. РИПЧИНОВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАНЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИЖИГОВ Б.М.Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ Ц. П. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., ПИШТАЕВ В. П. (хэлбэлэй директор), ЦЫРЕЦОГЖИЕВ Ц.Б. (редактор), САМБЯЧОВА Т.В.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ. Каландаринвиллин үйлэс, 23. "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэлбэлэй 2 хуулаһан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэлэг 4327. Хэлбэлдэ тусаагдаһан саг 17.00.

Буряад Республикын республиканскы типографида газетэ хэлбэлдэ. Директорэйн телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ №226.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарин - 2-50-52, секретарнадай - 2-60-91, таһагшын-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социальн-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон һургуулинуудай - 2-57-63, олонштын хүдэлмэрийн ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулын - 2-67-81; корректорүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. корреспондентүүд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61.

"Бурятия" хэлбэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-67-95, 2-67-05.